

Sučeljavanje sintakse, semantike i pragmatike
*Robert D. Van Valin, Jr., (ur.) Investigations of the Syntax–Semantics–
Pragmatics Interface* (John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/
Philadelphia, 2008)

Urednik je knjige *Investigations of the Syntax–Semantics–Pragmatics Interface* Robert D. Van Valin, Jr. Knjiga je objavljena unutar *Studies in Language Companion Series* i čine je izabrani radovi predstavljeni na *Role and Reference Grammar Conference* održanoj u Leipzigu u rujnu 2006. godine.

Gramatika uloge i referenci (*Role and Reference Grammar*) zapravo je sintaktička teorija koja se razvija oslanjajući se ponajprije na analizu neindoeuropskih jezika nastojeći pronaći univerzalna obilježja koja bi se mogla primijeniti na sve jezike i upravo je to nastojanje da se teorija treba moći primijeniti na bilo koji jezik jedno od njezinih važnih obilježja. Druga su obilježja gramatike uloge i referenci zahtjev da se ne smiju a priori birati koncepti opisa nekoga jezika i njegovih struktura, već ih treba odrediti za svaki jezik zasebno, zatim povezanost semantike i sintakse, kao i isticanje ideje da se sintaksa ne može razumjeti odvojeno od semantike jer se one neprestano isprepleću. Može se reći da se gramatika uloge i referenci bavi međusobnim djelovanjem sintakse, semantike i pragmatike u različitim gramatičkim sustavima, te zapravo predstavlja direktno pridruživanje semantičkih i sintaktičkih reprezentacija bez upotrebe posrednih apstraktnih sintaktičkih pravila, dok istovremeno uključuje i pragmatičke i diskurzivne elemente. Iako gramatika uloge i referenci pretpostavlja samo jedan sintaktički prikaz, on je slojevit. Važniji su koncepti u gramatici uloge i referenci operatori, tj. gramatičke kategorije vremena, vida, modalnosti itd. koji modificiraju različite dijelove rečenice, te makrouloge i projekcije. Upravo je semantički prikaz rečenice obilježen dvjema osnovnim makroulogama koje se sa sintaktičkom strukturom povezuju posebnim algoritmom povezivanja, dok je pragmatički prikaz zapravo informacijska struktura rečenice.

Knjiga ima 484 stranice, te je sastavljena od šest dijelova i dvadeset i tri poglavlja, zatim indeksa jezika i tema i liste autora (kojih je dvadeset i pet). Urednik ove knjige ujedno je autor *Uvoda* koji čini i prvi dio, te poglavlja *RPs and the nature of lexical and syntactic categories in Role and Reference Grammar* u trećem dijelu.

Dakle, prvi je dio sastavljen samo od uvodnoga poglavlja u kojemu se ističe da iako je mnogo radova koji se bave povezivanjem sintakse i semantike služeći se različitim teoretskim okvirima, ipak je malo radova koji se bave povezanošću pragmatike sa sintaksom i semantikom. Stoga je upravo i cilj ove knjige pokazati kako je gramatika uloge i referenci zapravo višeslojna, što se ponajbolje može vidjeti iz vrlo raznolikih priloga skupljenih u ovom izdanju. *Investigations of the Syntax–Semantics–Pragmatics Interface* mogli bismo pro-

matrati kao prikaz kako se razvija teorija gramatike uloge i referenci. Naime, u djelu *Exploring the Syntax–Semantics Interface* (objavljenom 2005) Van Valin se bavio pitanjem interferencije između sintakse, semantike i pragmatike u gramatičkom sustavu nastojeći pokazati kako se takvim sučeljavanjem mogu otkriti univerzalne karakteristike rečenične strukture. Izborom vrlo raznolikih radova koji se bave različitim dijelovima sintakse, ali i drugih jezičnih razina, npr. morfologijom i prozodijom, pokazuje se vrlo široka mogućnost primjene teorije gramatike uloge i referenci.

Drugi dio knjige pod naslovom *Verbs, argument structure and transitivity* sadrži šest priloga kojima se nastoji pokazati povezanost sintakse i semantike na primjerima semantičke reprezentacije glagola i njihovih dopuna, te prijelaznosti. Prvi je prilog »*Saying*« *verbs in Spanish: Deepening the lexical semantics description* čiji autor S. Ibáñez Cerda analizira glagole govorenja u španjolskome nastojeći pronaći posebna semantička obilježja koja upravo ovim glagolima omogućavaju stvaranje vrlo složene strukture dopuna, predlažući ujedno da se kao okvir za analizu ovih glagola treba koristiti Jakobsonov komunikacijski model. Naime, u gramatici uloge i referenci upravo se glagoli govorenja promatraju kao posebna klasa glagola koji imaju kompleksnu sintaktičku strukturu. Drugo poglavlje *Split intransitivity in Japanese revisited* autora K. Toratania daje pregled ranijih analiza podjele neprijelaznih glagola u japanskome koje su se uglavnom oslanjale na semantičku komponentu i nudi sintaktički pogled na problem. Treći je prilog *Reintroducing inverse constructions in Japanese: The deictic verb kuru »to come« in the paradigms of argument encoding* u kojemu autori H. Koga i T. Ohori analiziraju glagol *kuru* »doći« upotrebom teoretskog okvira gramatike uloge i referenci. Zanimljiv je prilog R. Matasovića o prijelaznosti u kabardinskome, *Transitivity in Kabardian*, u kojem autor pokazuje na primjeru ovoga kavkaskoga jezika (zanimljivoga i stoga što u njemu gotovo nema primarno prijelaznih glagola, već su oni uglavnom izvedeni iz neprijelaznih) da se može pronaći sistematska veza između *Aktionsarta* i prijelaznosti. Naime, Matasović smatra da bi se neprijelazni glagoli mogli promatrati kao glagoli aktivnosti, a njihovi prijelazni korelati kao glagoli ispunjenja. U ovome dijelu još su dva poglavlja: *Ditransitive constructions: Towards a new Role and Reference Grammar account* M. Haspelmatha i *Fluid transitivity and generalized semantic roles* W. Nakamure koji analizira kontekste u kojima se javljaju glagoli s više dopuna u sintaktički akuzativnim i ergativnim jezicima. M. Haspelmath kritički ispituje načine na koje se analiziraju ditranzitivni glagoli u gramatici uloge i referenci te nudi vlastitu reviziju standardne teorije ditranzitivnih konstrukcija. U ovome radu Haspelmath propituje ne samo teoretski okvir gramatike uloge i referenci već i nekih drugih sintaktičkih teorija za analizu ditranzitivnih konstrukcija, te predlaže da se sintaksa i semantika strože odvajaju smatrajući da makrouloge trebaju biti ponajprije semantičke.

Treći dio knjige nosi naslov *Syntactic and morphological categories* i sastoji se od pet poglavlja u kojima se ističe važnost istraživanja morfološke razine jezika za koju sam urednik kaže da je manje istraživana u gramatici uloge i referenci. J. Martín Arista u prilogu *Unification and separation in a functional theory of morphology* daje okvir za funkcionalnu teoriju morfologije te propi-

tuje koliko je moguće odvajati ili pak povezivati pojedine domene i jedinice u funkcionalnoj teoriji. Autor ističe da su neki principi koji vrijede za sintaksu i semantiku uključeni i u morfologiju, no da postoje i pojedina pravila koja su primarno morfološka. U drugom prilogu *Modality in RRG: Towards a characterisation using Irish data* B. Nolan analizira koncept modalnosti i predlaže analizu semantičkih obilježja dvaju tipova modalnosti u gramatici uloge i referenci koji bi bili dijelom semantičke reprezentacije rečenice. U sljedećem poglavlju s naslovom *RP's and the nature of lexical and syntactic categories in Role and Reference Grammar* urednik izdanja odgovara na pitanje o tome kako bi trebalo opisivati leksičke kategorije i kako su one prenesene u sintaksu. U ovome radu on ujedno raspravlja o ideji da su imenica i glagol jedine dvije univerzalne leksičke kategorije, te ističe da se sam koncept leksičke kategorije u gramatici uloge i referenci upotrebljava kao opisna oznaka za morfološko–leksička i morfološko–sintaktička obilježja zajednička mnogim leksemima, npr. »glagol« je oznaka za elemente sa sličnim morfološko–leksičkim i morfološko–sintaktičkim obilježjima i upravo su ta obilježja važna u samoj gramatici, a ne oznake kategorija. U poglavlju »*Floating plurals*«, *prodrop and agreement – an optimality-based RRG approach* R. Kailuweit ponajprije na primjeru španjolskoga, te i drugih jezika, analizira morfološku specifičnost romanskih jezika, »prodrop«, tj. ispuštanje pojedinih glagolskih dopuna koje se mogu iskazati sufiksom na samome glagolu. U posljednjem prilogu ovoga dijela, *Where is the precore slot? Mapping the layered structure of the clause and German sentence topology*, E. Diedrichsen analizira red riječi u njemačkoj glavnoj izjavnoj rečenici upotrebljavajući teoretski okvir gramatike uloge i referenci.

Naslov je četvrtoga dijela *Syntax, pragmatics and prosody*. Ovaj je dio sastavljen od pet poglavlja u kojima se autori ponajprije bave ulogom diskursa i pragmatike u povezivanju sintakse i semantike, te njihovom međusobnom interakcijom. Prvi je prilog *A prosodic projection for Role and Reference Grammar* u kojem autor R. O'Connor uvodi prozodijsku projekciju u inventar gramatičkih projekcija gramatike uloge i referenci. Naime, u gramatici uloge i referenci uobičajeno je predstavljanje različitih elemenata u gramatičkoj strukturi preko niza projekcija, npr. projekcija fokusa, konstituenata i operatora koje su dopunjene semantičkom reprezentacijom. Autor u ovome radu predlaže i prozodijsku projekciju kojom bi se mogla »uhvatiti« uloga prozodije u gramatičkoj strukturi, posebice kada je ona vezana uz samu informacijsku strukturu rečenice. Svakako je zanimljivo propitivanje upotrebljivosti teorije gramatike uloge i reference u pitanjima interpunkcije u poglavlju s naslovom *Is Role and Reference Grammar an adequate grammatical theory for punctuation?* u kojem autor V. Bellosta von Colbe nastoji pokazati kako bi se gramatika uloge i referenci mogla razviti u sintaktičku teoriju koja bi obuhvaćala i govorni i pisani jezik. D. Bentley u poglavlju *The interplay of focus structure and syntax: Evidence from two sister languages* analizira red riječi u talijanskome i sicilijanskome i pokazuje da na red riječi utječu semantička ograničenja koja su relativno konstantna u mnogim jezicima. M. Shimojo u prilogu *How missing is the missing verb? The verb-less numeral quantifier construction in Japanese* analizira specifičan klasifikator u japanskome. Posljednji je prilog ovoga dijela

Predication and reference in specificational sentences – functions of noun phrases u kojem autorica E. Pavey analizira interpretaciju referenata u engleskim imenskim frazama koje se upotrebljavaju u komunikaciji.

Peti je dio knjige s naslovom *The analysis of complex sentences* sastavljen od četiri poglavlja koja se bave različitim vidovima sintaktičkog – semantičkog – pragmatičkog sučeljavanja u složenim rečenicama. U prvome prilogu *Alternative expressions of »want« complements* L. Guerrero na primjerima iz utoastečkih jezika analizira dopune predikata »htjeti« koji je poseban upravo po tome što mu dopune mogu biti vrlo raznolike. T. Morita u poglavlju *An RRG approach to French complementation patterns: Some operator constraints on the logical structure* predlaže uvođenje ograničenja na logičku strukturu dopuna nekih glagola u francuskome. Naime, autor smatra da zbog toga što su dopune određene semantičkim i pragmatičkim činiteljima treba propisati projekciju operatora za svaku klasu glagola. U poglavlju s naslovom *Complementizer-gap phenomena: Syntactic or pragmatic constraints?* J. Löwenadler na primjerima iz švedskoga i nekoliko drugih jezika analizira efekt »complementizer-gap«, tj. mogućnost ispuštanja veznika *da*. Svakako je zanimljiv i posljednji prilog ovoga dijela, *Wari' Intentional State Constructions*, čiji je autor D. L. Everett poznat po svojem dosadašnjemu istraživanju jezika wari i njegovih vrlo zanimljivih fonoloških obilježja. U ovome radu on analizira složene konstrukcije za iskazivanje intencije koje su zanimljive jer su istovremeno i riječi i rečenice, tj. nose obilježja i riječi i rečenica.

Šesti je dio knjige s naslovom *Neurolinguistic and computational aspects of RRG* najkraći dio sastavljen od triju priloga koji se bave »primijenjenom« gramatikom uloge i referenci. U prvome *Unmarked transitivity: A processing constraint on linking* autori I. Bornkessel-Schlesewsky i M. Schlewsky analiziraju neurokognitivne podatke i pokazuju kako je sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i iskazivanja prijelaznih događaja jedna od osnovnih sposobnosti ljudske spoznaje. Autorica drugoga poglavlja, *Parsing for Role and Reference Grammar*, E. Guest govori o parsiranju u gramatici uloge i referenci. Posljednje poglavlje nosi naslov *A Role-Lexical Module (RLM) for Biblical Hebrew: A mapping tool for RRG and WordNet* u kojemu autor N. Winther-Nielsen prikazuje *Role-Lexical Module* koji preslikava leksičko značenje iz sintakse u semantiku u hebrejskom tekstu.

Iako je *Investigations of the Syntax-Semantics-Pragmatics Interface* prije svega zbornik odabranih radova s konferencije o gramatici uloge i referenci i svi se autori bave nekim okvirom ili pak konceptima upravo ove sintaktičke teorije, ona ipak nije nekritičko primjenjivanje teorije na različite jezične razine ili elemente. Naime, neki autori kritički pristupaju teoriji gramatike uloge i referenci i pojedinim konceptima, nastojeći ih poboljšati ili pak nudeći vlastite teoretske okvire. Upravo je takav kritički i »propitivački« pristup samoj teoriji gramatike uloge i referenci ono što ovo izdanje čini vrlo korisnim. Knjiga obiluje primjerima iz najrazličitijih jezika, kako indoeuropskih tako i neindoeuropskih čime se nastoji pokazati da uistinu udovoljava vlastitom zahtjevu za univerzalnošću i mogućnošću primjene na bilo koji jezik. Cilj je zbornika bio pokazati da je gramatika uloge i referenci zapravo višeslojna i time zaista

primjenjiva na najrazličitije jezike i jezične elemente i razine, kao i pokazati kako se teorija i dalje neprestano razvija, što se moglo vidjeti i po vrlo raznolikim priložima. Čitajući ovaj zbornik, čini nam se da je cilj i ostvaren, stoga ga možemo preporučiti ne samo onima koji se bave gramatikom uloge i referenci već i svima koje zanimaju funkcionalne sintaktičke teorije i njihove mogućnosti primjene.

Anita Skelin Horvat

